

Osobno ime i mogućnost njegove promjene u Republici Hrvatskoj

Lamešić Leš, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:168335>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
Studijski centar za javnu upravu i javne financije

Ivana Lamešić Leš

OSOBNOST I MOGUĆNOSTI NJEGOVE PROMJENE
U REPUBLICI HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Frane Staničić

Zagreb, 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Lamešić Leš pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Sadržaj

<u>1. Uvod</u>	1
<u>2. Osobno ime</u>	2
<u>2.1 Što je osobno ime?</u>	2
<u>2.2 Začetci i nastanak osobnog imena i prezimena</u>	3
<u>2.3. Pravo na osobno ime i zaštita tog prava</u>	4
<u>3. Ime</u>	6
<u>3.1 Inspiracija i motivi za nadjevanje imena</u>	7
<u>3.2 Prevedena imena</u>	9
<u>3.3 Vezana imena</u>	10
<u>4. Prezime</u>	11
<u>4.1. Uloga i obvezatnost prezimena</u>	11
<u>4.2 Izvori prezimena</u>	12
<u>5. Najčešća imena i prezimena</u>	13
<u>5.1 Najčešća muška osobna imena</u>	13
<u>5.2. Najčešća ženska osobna imena</u>	17
<u>5.3. Najčešća prezimena</u>	21
<u>6. Važnost državnih matrica i značaj osobnih stanja građana</u>	22
<u>6.1 Nadležnost i vođenje državnih matrica</u>	25
<u>7. Određivanje osobnog imena</u>	28
<u>8. Promjena prezimena sklapanjem braka i životnog partnerstva</u>	30
<u>8.1. Promjena prezimena sklapanjem braka</u>	31
<u>8.2 Mogućnosti u određivanju prezimena nakon razvoda braka ili poništaja</u>	32
<u>8.3 Promjena prezimena sklapanjem životnog partnerstva</u>	32
<u>8.4 Odredbe o prezimenu nakon raskida životnog partnerstva</u>	34
<u>9. Promjena osobnog imena upravnim postupkom</u>	34
<u>9.1 Razlozi za promjenu osobnog imena</u>	34
<u>9.2. Uvjeti i postupak promjene osobnog imena</u>	35
<u>9.3 Promjena osobnog imena malodobnog djeteta</u>	38
<u>10. Zaključak</u>	39
<u>11. Izvori i literatura</u>	41

□

1. Uvod

Cilj ovog rada je prikazati zašto je pojedincu važno osobno ime i kakvu ulogu ono ima od prapovijesnog razdoblja pa sve do suvremenog, pravno uređenog i zaštićenog pojma osobnog imena. U radu će se analizirati i prikazati podrijetlo imena i prezimena, kao i izvori, motivi i inspiracija za njihovo nadijevanje. Pritom će se prikazati najčešća muška i ženska imena na našim prostorima od početka 20. stoljeća sve do danas. Također će se analizirati i koja su to prezimena najčešća, karakteristična i dominantna u Republici Hrvatskoj.

Kako bi osobno ime imalo zakonsko i pravno uporište, velika je važnost i uloga koju imaju državne matice kao javne evidencije o osobnim stanjima građana u kojima se vode, prikupljaju i obrađuju osobni podaci, te iz kojih se izdaju javne isprave. Stoga, osim pojašnjenja što su državne matice, tko je ovlašten za njihovo vođenje i koje podatke sadrže, navesti će se i zakonske odredbe o određivanju osobnog imena koje se u državne matice upisuju, pritom uspoređujući današnje pravno uređenje s nekadašnjim propisima. Kako osobno ime nije nepromjenjiva konstanta, iako je odrednica našeg identiteta, navesti će se situacije promjene prezimena koje dolaze kao mogućnosti kroz čin sklapanja braka ili životnog partnerstva, ali i koja su ponuđena zakonska rješenja u slučaju razvrgnuća bračne ili partnerske zajednice u odnosu na prezime. Međutim, takve pravne činjenice nisu jedine koje mogu utjecati na promjenu osobnog imena. Mnogo je razloga zbog kojih pojedinci žele u bilo kojem trenutku života zatražiti promjenu osobnog imena, stoga će se u radu obraditi koji su to uvjeti koji se za takvu promjenu moraju ispuniti odnosno kada se tražena promjena neće odobriti i kakav je postupak promjene osobnog imena za punoljetne osobe ali i malodobnu djecu. Uz to analizirati će se i usporediti kakvo je današnje pravno uređenje koje se tiče osobnog imena i koje promjene su nastupile donošenjem Zakona o osobnom imenu 2012. godine u život državljana Republike Hrvatske s obzirom na njihova prava vezana za osobno ime.

1

2. Osobno ime

2.1 Što je osobno ime?

Naizgled jednostavan pojm “osobno ime” zbog svoje je važnosti našao svoje mjesto u znanstvenom proučavanju i literaturi. Onomastika ili imenoslovlje posebna je grana lingvistike koja se bavi proučavanjem imena, prezimena i nadimaka, te u tu svrhu proučava povijest imena ljudi (antroponimi) i imena mjesta (toponimi). U svom proučavanju koristi se etimologijom, dijalektologijom, poviješću, etnologijom i mitologijom.

Prva sustavna proučavanja onimijske građe kod nas počinju krajem 17.stoljeća, a oni koji su

se njome bavili i kojima je bila glavni predmet istraživanja proučavali su imensku etimologiju, etiologiju, čestotnost, strukturu i funkcioniranje u jezičnom sastavu. U 20.st. zahvaljujući istaknutim onomastičarima Hrvatska je onomastika dosegla sam vrh europske onomastike.

Osobno ime često se terminološki koristi različito. Zakon o osobnom imenu definira da se osobno ime sastoji od imena i prezimena, a u onomastičkoj terminologiji ime i prezime naziva se imenskom formulom. Onomastičarima je osobno ime jedna od triju osnovnih kategorija i to ona koja dolazi na prvo mjesto u imenskoj formuli. Stoga bi poznavatelji onomastičkog

nazivlja mogli pretpostavljati da osim Zakona o osobnom imenu postoji i Zakon o prezimenu jer je prezime službena onomastička kategorija, no to nije tako. Dakle, kada bi Zakon o osobnom imenu bio uskladen s onomastičkom terminologijom trebao bi se zvati "Zakon o imenskoj formuli" ili Zakon o osobnom imenu i prezimenu. Stoga je potrebno ukazati na raskorake u samoj definiciji osobnog imena i upozoriti na takvu terminološku pojavu.

Osobno ime je odrednica čovjekovog identiteta. Često je odraz kulture, podrijetla, mjesta u kojem živimo jer najčešće izvire i ovisi upravo o tim karakteristikama. Ono čini jedan u nizu elemenata osobnih stanja građana te je uređeno Zakonom. Zakonom o osobnom imenu uređuje se postupak određivanja i promjene osobnog imena. Svaki građanin ima pravo i dužnost služiti se svojim osobnim imenom, a ono se sastoji od imena i prezimena.

2.2 Začetc i nastanak osobnog imena i prezimena

"Sama pojava određivanja osobnih imena seže još u pretpovijesno razdoblje u vrijeme kad plemenske strukture gube svoju snagu, a čovjek postaje svjestan svoje narasle individualnosti"

Različite kulture i dijelovi svijeta u svojim zajednicama imaju drugačije poimanje značenja imena koje se pojavljuje prvo, u smislu individualnosti čovjeka i njegovog vlastitog identiteta, u odnosu na prezime.

Za stare Egipćane osobno ime bilo je puno više od znaka raspoznavanja, individualizacije i označavanja određene osobe. Ono je dimenzija koja prikazuje život i smrt. Smrt imena značila je smrt čovjeka. Egipatski suci su kod izricanja osude na smrt, osuđivali riječima: njegovo ime više neće biti među živima. Bliskoistočni narodi gajili su vjerovanje da je ime povezano sa sudbinom jer tko je imao dobro ime, imao je i dobru sudbinu. Ono je je bilo isto kao i biće imenovanoga, pa se poznavanje nečijeg imena smatralo i poznavanjem njegova bića. Imati ime značilo je isto što i postojati.

U ovom razmatranju vrijedno je spomenuti i doba staroga Rima kada se jasno vide sami začetc oblikovanja imena i prezimena. Rimski građani mogli su nositi tri imena. Prvo ime (praenomen) označavalo je ono što danas poznajemo kao ime. Koristilo se za označavanje individualnosti osobe. Drugo ime (nomen) možemo usporediti s današnjim prezimenima jer su njime povezani članovi zajednice ili srodnici. Dok je treća značajka u ovom trostrukom slijedu imena (cognomen) odgovarala onome što zovemo nadimkom. Nakon propasti Rimskog Carstva taj običaj se počeo gasiti ali nastojanja plemstva da i dalje zadrže i očuvaju povlastice preko očuvanja svojeg imena, rezultiralo je dodavanjem nadimka koji kasnije prerasta u prezime. To je vidljivo kod franačkog plemstva pa su tako poznati franački kraljevi upravo nosili prezimena proizašla iz nadimaka (Karlo Veliki, Pipin Mali, Karlo Čelavi, Ludvig Pobožni).

2.3.Pravo na osobno ime i zaštita tog prava

Čovjek je nositelj prava i obveza pa stoga i ovo, tako osobno pravo, podliježe zakonskim propisima i zakonski se zaštićuje. Tu zaštitu osigurava do stupnja nepovredivosti Ustav Republike Hrvatske. Članak 22. Ustava navodi "Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva".

U našoj građanskopravnoj teoriji prevladava gledište koje pravo na ime klasificira u sustav prava ličnosti (osobnosti). Pritom nije potpuno samostalno, već uključeno u kompleks prava na osobni identitet kojim se osim imena štite i druge osobne oznake pojedinca, znakovi njegove individualizacije. Stoga se pravo na ime razmatra u sustavu pojedinačnih osobnih prava među kojima su pravo na život i tjelesni integritet, pravo na psihički integritet, pravo na čast i ugled, pravo na privatni život i pravo na identitet. Kao i ostala prava osobnosti, pravo na ime apsolutno je pravo. Prema trećim osobama djeluje ponajprije kroz negativan sadržaj, odnosno kroz zabranu nedopuštene uporabe imena. Istovremeno, riječ je i o neprenosivom pravu koje ne može zastarjeti jer traje dok je i nositelj imena živ. Smrću fizičke osobe gasi se, no nasljednici i dalje mogu zaštititi pokojnikovo ime kroz odredbe o postmortalnoj zaštiti ličnosti.

Glavna razlika od drugih prava osobnosti je način stjecanja imena. Dok za stjecanje drugih prava osobnosti, poput prava na privatnost, tjelesni ili duševni integritet, nije potreban poseban pravni akt jer je riječ o subjektivnim pravima koja proizlaze iz puke činjenice postojanja, za stjecanje imena potreban je poseban akt. To je akt u formi izjave koju osobe koje su ovlaštene za određivanje osobnog imena djetetu, što su u pravilu roditelji, daju nadležnom matičaru.

Pravo na osobno ime je neimovinsko osobno pravo svakog čovjeka pa povreda tog prava može dovesti i do imovinske naknade neimovinske štete i to u slučaju nezakonite upotrebe tuđega imena.

Osnova za sudsku zaštitu stoji u odredbi čl.1100. Zakona o obveznim odnosima. Tim člankom je propisano da će "u slučaju povrede prava osobnosti sud, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisnu od naknade imovinske štete, a i kad nje nema" te da će "pri odlučivanju sud voditi računa o jačini i trajanju duševne boli koju je uzrokovala neovlaštena uporaba osobnog imena te o cilju kojemu služi ta naknada". Preventivna zaštita osobnog imena može se postići i tužbom za propuštanje kojom tužitelj svoj zahtjev temelji na tvrdnji da je tuženi već povrijedio ili je izgledno da će povrijediti tužiteljevo pravo na osobno ime te stoga zahtjeva propuštanje te radnje a u Republici Hrvatskoj to je zajamčeno u čl.1048 Zakona o obveznim odnosima. Stoga zakon navodi da "svatko ima pravo zahtijevati od suda ili drugoga nadležnog tijela da naredi prestanak radnje kojom se povrjeđuje pravo njegove osobnosti i uklanjanje njome izazvanih posljedica".

Zaštita prava na ime osigurana je i međunarodnim dokumentima, tako Konvencija UN-a o pravima djeteta iz 1989. navodi da dijete od rođenja ima pravo na ime, brigu i državljanstvo.

Podaci o osobnom imenu, sve promjene, podaci o činjenici rođenja, sklapanja braka i smrti te drugi podaci o tim činjenicama, upisuju se u javnu evidenciju, odnosno u državne matice, čije je vođenje uređeno Zakonom o državnim maticama. To su javne evidencije iz kojih se izdaju javne isprave. Temeljno je pravo pojedinca zaštita osobnih podataka te nadzor nad obradom i prikupljanjem ali i korištenjem tih podataka. Do 25.05.2018 godine bio je na snazi Zakon o zaštiti osobnih podataka, no njega zamjenjuje opća uredba o zaštiti osobnih podataka (GDPR, Uredba(EU) 2016/679 Europskog Parlamenta i Vijeća od 27.travnja 2016. o zaštiti pojedinca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka, te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46. EZ)

Uredbom se građanima Europske unije omogućava bolja zaštita i kontrola nad njihovim osobnim podacima, a svrha je usklađivanje regulative u području upravljanja osobnim informacijama, kao i svim drugim podacima koji su vezani uz pojedince na razini cijele Europske unije i njezinih država članica.

Kako bi se osigurala provedba Uredbe, Hrvatski sabor je na sjednici 27. travnja 2018. donio Zakon o provedbi opće uredbe o zaštiti podataka koji je stupio na snagu 25. svibnja 2018. Nadzorno tijelo za provedbu je Agencija za zaštitu osobnih podataka koja djeluje kao samostalno i neovisno državno tijelo. Uredbom se želi osigurati visoka zaštita osobnih podataka pojedinca i ukloniti prepreke u protoku osobnih podataka unutar Unije. Razina zaštite prava i sloboda pojedinca u vezi s takvom obradom podataka trebala bi biti jednaka u svim državama članicama.

3. Ime

Osobna imena najstariji su hrvatski spomenici i najstariji su sloj hrvatske antroponimije, a imena hrvatskih narodnih vladara prva su zapisana hrvatska osobna imena.

Sve do polovice 10. stoljeća hrvatski su narodni vladari, a i Hrvati općenito, nosili gotovo isključivo hrvatska narodna imena od kojih je većina sadržavala tvorbeni format -mir, -velik, -slavan. To su imena Branimir, Krešimir, Trpimir. A križali su se i sa drugim tvorbenom formatima, pa je od mer, što znači svijet, nastalo ime Gojmer, Črnomer. A od -slav'slava', nastala su imena Miroslav, Tomislav, Višeslav.

Također se smatraju najstarijim slojem hrvatske antroponimije jer kako je već spomenuto, ljudi su se prvo identificirali samo imenom, a tek kasnije i prezimenom. To nam potvrđuju i brojni jezični spomenici. Na Bašćanskoj ploči spominje se ime kralja Zvonimira i opata Držiha, opata Dobrovita, kneza Kosmata, a na Valunskoj ploči spominju se imena Teha, Bratohna i Juna.

Imena kao najstariji sloj hrvatske onomastike, proučavatelji razlikuju prema porijeklu i to u više slojeva hrvatskih i pohrvaćenih imena.

Slavenski sloj, obuhvaća imena koja su prisutna i u drugim slavenskim jezicima; Vesna, Vesela, Zdeslav.

Sloj narodnih imena koja su izvorno hrvatska ili su prevedenice; Hrvoje, Borna, Domagoj, Vjera

Kršćanski sloj obuhvaća imena kršćanskih svetaca i blaženika te biblijskih osoba; Marija, Ana, Eva, Josip, Petar, Ivan.

Islamski sloj imena koja su se proširila turskim osvajanjima ; Osman, Fatima, Hasan.

Sloj posuđenih imena koja su nastala zbog doticaja drugim kulturama; Karlo, Nataša, Vanja.

Sloj pomodnih imena nastalih kao odraz društvenih događanja i ideologija, te preuzimanja imena od popularnih osoba također je u nas prisutan; Jugoslav, Indira, Elvis, Ines, Nives, Dolores pri čemu se zadnja tri niti ne mogu sklanjati jer se ne mogu prilagoditi hrvatskom jezičnom sustavu.

Osobno ime zapravo predstavlja duhovno-fizičko načelo individualizacije čovjeka i jedno je od najznačajnijih tekovina ljudskog duha, pojedincu daje identitet i izvlači ga iz carstva anonimnosti, te je snažan je atribut čovjekove ličnosti koju dijete dobiva odmah po rođenju. Imenom se ljudi razlikuju jedni od drugih, neki posebnijim imenima, a neki tradicionalnim, vjerskim, neki stranim. Ali ipak, čovjek ne nosi ime samo zato da bi se razlikovao od drugih ljudskih bića. Jer kada bi bilo tako, umjesto imena mogle bi se upotrebljavati brojke. Imena su zapravo puno više samo od riječi jer ono ljudsku osobu uvodi u uzajamnost s drugim ljudima i čini je sugovornikom. Ljubav roditelja i djece, muža i žene, prijatelja, upravo izgovaranjem imena dobiva svoju vrijednost i ljepotu, značenje i uzvišenost. Stoga, imena su često nadijevana prema bakama, djedovima, tetama, stričevima da bi ime ostalo u obitelji.

Ime kojim nekoga (na)zovu duboko ponire u čovjekovu osobnost i pripada njegovom identitetu, biću i dostojanstvu. "Imati ime" jednako je biti osoba i čovjek, koji se po svome licu i stasu pridružuje čovječanstvu. Ime ga obvezuje na dostojanstvo ljudske osobe. Po imenu ga se prepoznaje, pamti i razlikuje od drugih.

3.1 Inspiracija i motivi za nadijevanje imena

Različiti su motivi i pojave utjecale na ljude te ih inspirirali za nadijevanje imena, koje je trajni simbol čovjekove osobnosti.

Materijalni i duhovni život, priroda i bliske veze s okolinom, biljnim i životinjskim svijetom, prirodne pojave, ali i vjera i praznovjerje utjecali su na postanak prvih imena. Uz davanje imena vezani su različiti običaji, osobito u prošlosti, gdje se ponekad i nailazi na mijenjanje imena tijekom života. S "mliječnog" koje se dobivalo po rođenju, prelazilo se na "školsko"

koje je označavalo period polaska u školu, a treće u nizu je "ženidbeno" koje se dobivalo prilikom ženidbe ili čak prilikom nastupanja punoljetnosti. Na odabir imena nerijetko je utjecao neki san, događaj, vrijeme ili okolnost samog rođenja. Za imena često su uzimani nazivi prirodnih pojava i bića, životinja, nebeskih tijela, kao i meteoroloških pojava. U nekim zajednicama davanje imena povezano je s kulturom totema, kao jednim od najranijih oblika religije, stoga, dajući djetetu ime totemske životinje, biljke ili predmeta, te pojave s kojom se povezuje magična snaga, vjerovalo se da će ime omogućiti njihovu zaštitu i posjedovati tajanstvene moći.

Iako je popis mnogo širi, a motivi nadijevanja imena mnogobrojni, najbolje se očituju kroz tipične primjere.

Imena nastala prema nazivima životinja nalazimo kod slavenskih imena Vuk, Jelenko, Zec, Srna, Grica, Jelen, Košuta, Kuna, Labud, Orao, Slavuj.

Od naziva biljaka potječu Ljiljana, Ružica, Nevena, Biljana, Bosiljka, Drijenka, Dunja, Jablan, Višnja, Trešnja, Badem, Loza, Maslina.

Nebeska tijela i svemir bili su inspiracija za imena Danica, Sunčica, Zvezdana, Luna, Vega, Helij, Nebesna. Također su i osnova nastanka perzijske Ester (zvijezda) i latinske Stelle (zvijezda)

Na razne pojave u prirodi kao što su vjetrovi, oborine i vremenske prilike upućuju imena Lahorka, Razvigor, Vihorka, Gromka, Ledenka, Maglena, Oluja, Rosna, Snježana. Također i prema latinskoj aurora, što znači zora, dolazi ime Aurora.

Vatra i voda također su inspiracija za imena poput Vatroslav, Plamena, Iskra, Izvorinka, Oganj, Ognjen, Žarko, Žuborko.

Od naziva raznih predmeta, materijala, kovina i minerala dolaze imena Zlatan, Srebrnka, Biserka, Dijamantina, Alem, Gvozden, Kamenko, Kremenko, Kremenka.

Vrline i osobine te umne sposobnosti koje su željene, nošene su imenima Krasna, Lijepa, Ljepša, Blaga, Blažana, Dražesna, Mila, Milan, Milosna, Tihana, Mirko, Vedran, Bistra, Jasna, Mislana, Mudra. A ako se kroz ime željela izraziti hrabrost i prkos nadijevana su imena Borben, Borka, Hrabar, Srdan.

Imena koja označavaju mladenaštvo su Mladen, Neven, Novak, Djeva, a i izgled tijela uobličeni su u imena Malena, Nježna, Mali.

Mitološka i bajkoslovna bića također su prerasla u imena Titan, Morana, Lada, Ninfa, a nezaobilazna su vjerska imena Božica, Božidar, Gabrijel, Lazar, Jakov, Slava, Slavko.

Prema danima u tjednu i godišnjim dobima nadijevana su imena Nedjeljka, Nedjeljko, Jasenka, Jasen, Zimka.

Ponekad ime zvuči kao i riječ koja označava ljudski ideal pa je tako često ime u slavenskim narodima Vjera, Nada, Slava, dok je latinski Justitia (pravednost), a grčki Sofija (mudrost).

Semitski narodi išli su još korak dalje pa su imena često predstavljala čitave rečenice: Mihael je značio "Tko je Bog", Danijel "Bog je moj sudac", Ivan "Bog je milostiv".

U kršćanskoj tradiciji često se ime daje prema svecima kako bi se svake godine ponovno, na svečev kalendarski spomendan, imendanom posvijestili sebi važnost imena i svetačkog zaštitnika. To je stoga što Crkva vjeruje da su sveci moćni zagovornici, a životom, uzori svojem imenjaku.

3.2 Prevedena imena

Mnogi su “ponašitelji” osobnih imena prihvatili posla prevođenja raznih imena. Prevođenja su zasigurno bila zahtjevan posao, jer imenarstvo je svakako najzapletenije poglavlje u etimologiji. Stoga tadašnjim prevoditeljima štošta nije uspjelo, odnosno krivo su prevedena određena imena. No jednom ustoličena, ušla su u imenarsku zakladu te se kao takva i danas pogrešno tumače. Neki od primjera tih imena su:

Alojzij – Vjekoslav. Ime dolazi od lat. Aloisius/Aloysius. Prevoditelji su smatrali kako je izvedeno od naziva biljke aloje, lat. Aloe, grč. aloē. Nisu tragali za daljnjim podrijetlom imena pa su se zaustavili na latinskome. Ta biljka rijetko cvijeta, a vjeruje se kako je to svakih sto godina. To je ipak jedan vijek. Po tome bi Aloisius/Aloysius bio Vjekoslav. U sjevernim predjelima Hrvatske svaki se Alojzij uzgredno imenuje Vjekoslavom, a u primorju Vjekoslava zovu Lujidi (lat. Luigi). A događa se i da Vjekoslava i Lujidija zovu imenom Alojzij.

Ignacij/Ignjatije – Vatroslav. Lat. Ignatius preveden je oblikom Vatroslav jer se smatralo da je postao od imenice ignis što u prijevodu znači vatra ili oganj.

Karlo-Dragutin. Iako dolazi od njemačkog imena Karl, prevoditelji su zaključili da i taj njemački oblik dolazi od lat. Carolus, odnosno od pridjeva carus-drag. Stoga Karla zovu Dragutinom i obrnuto.

Zlata, Zlatko-Aurelija, Aurelije. Prevodi se od europskog imena Aurea (lat. zlatna)

3.3 Vezana imena

U razmatranju specifičnosti, različitosti i pojedinih osobitosti koje nose neka imena, specifična su tzv. vezana imena, koja se često nadijevaju blizancima. Kako su blizanci već po samom rođenju uspostavljeni kao par, nerijetko roditelji dodjeljuju imena koja ih također na svojevrstan način povezuju. Takva imena mogu biti vezana na više načina. Mogu počinjati istim slovom (Zoran i Zlatko), istim slogom (Marija i Martina) mogu se rimovati (Sanja i Tanja), mogu biti vezana mocijski (Petar i Petra, Ivan i Ivana), po uzoru na svece zaštitnike i apostole (Petar i Pavao, Kuzma i Damjan)

Takav običaj u prošlosti bio je snažnije izražen, ali je također je prisutan i danas. Stoga, ovisno o razdoblju, nekada su se češće nadijevala kršćanska imena (Marta i Marija, Mihael i Gabrijel), a u razdoblju 1960-ih kada su narodna imena po prvi puta istisnula kršćanska po učestalosti, češća su narodna imena (Jasna i Vesna, Željko i Žarko, Branko i Branka, Zoran i Zorica)

Istraživanja koja su provedena za Grad Zagreb od 1980.godine naovamo pokazuju da je jedna četvrtina blizanaca dobila vezana imena.

4. Prezime

4.1. Uloga i obvezatnost prezimena

Od svih slavenskih naroda, hrvati su prvi dobili svoja prezimena. Ona su nasljedna, stalna i nepromjenjiva. Nekoć su bila latinizirana (Marko Marulić > Marcus Marulus) a u nekim razdobljima i pohrvaćivana (Ignaz Fuchs > Vatroslav Lisinski)

Prezimena predstavljaju, za razliku od imena, najmlađi sloj hrvatske antroponimije.

Nekoliko rječnika definira prezime kao sinonim obiteljskom imenu.

Prezime je obiteljsko ime, koje ujedno predstavlja i nadopunu kojom se osobu značajnije razlikuje od drugih. Prva prezimena javljaju se u 12. stoljeću, a kao dopuna imenu češće se upotrebljavaju od 14. stoljeća.

Od 16.stoljeća, nakon Tridentskog koncila (1545.-1563.) uvedena je obveza župnim uredima da na svojim područjima vode upisnike krštenih, vjenčanih i umrlih. Stoga su već tada crkvene knjige zapravo matice s imenima i prezimenima, iako se nisu odmah uvodile na prostoru cijele Hrvatske, već parcijalno.

Završno razdoblje u razvitku hrvatskih prezimena okončava se Jozefinskim patentom iz 1780.godine koji osim imena nalaže i obvezatnost prezimena u našim krajevima. Otada imensko-prezimenska formula postaje obvezujuća.

“Prezivanje” služi i kao jedno od sredstava za identificiranje pojedinca, odnosno za dopunjavanje osobnog imena drugim, koje označava rod ili svojtu. Kako je već spomenuto u antičkom Rimu pojedinac je imenu (praenomen) dodavao ime svog roda odnosno gena (nomen) te je prije ustaljivanja prezimena često postojalo tzv. rodovsko ime.

Prezivanje se pojavljuje u mnogim oblicima, ali najčešće kao patronimik tj. kao dopuna osobnog imena očevim. Kod nas, osobito u južnim krajevima, bio je običaj da se pojedinac naziva samo osobnim imenom i očevim. Takva uporaba patronimika dovela je do toga da se pojedinca naziva npr. Mitar Petrov, Marko Mitrov itd. Patronimi opstaju dok se neki od njih nisu razvili u prezime.

Patronimik postaje prezimenom (obiteljskim imenom) kada se ustali, odnosno kada ga osim izravnih potomaka, sinova ili kćeri, počnu dodavati i ostalim potomcima. Patronimično podrijetlo u nas imaju sva prezimena na -ov, -ev, -in, -inić, -ić, -ović, -ević, -ac, -ek, -ac. Tako na primjer Jurić ponekad nije oznaka prezimena, već znači “mali, mladi Jure” ili “Jurin sin”

U nekim krajevima, a osobito na sjevernom Jadranu, često su prezimena načinjena po ženskom imenu (tzv. matronimici). To su prezimena: Lucin, Marin, Klarin itd.

U staleškom smislu prezimena najranije dobivaju plemići i drugi povlašteni slojevi društva. Ujedinjavanjem građanstva u razne zajednice i udruge, oni se označavaju odnosno upisuju imenom i prezimenom pa prezimena snagom zapisa postaju nasljedna. Muškarci dobivaju prezimena prije žena, iako je uloga žena u formiranju osobnih imena i prezimena u Hrvatskoj značajna.

4.2 Izvori prezimena

Hrvatska prezimena zapravo izvire iz nekoliko skupna, obzirom na podrijetlo njihova nastanka.

Od osobnih imena tj. patronima i matronima jer su prezimena izvedena od imena majke ili oca: Anić, Jurić, Stipanićev.

Od zanimanja, službi i zanata: Kovač, Klobučar, Lončar, Tkalčić, Tkalec, Stolar, Popović, Kapetanić, Čobanić.

Prema nacionalnom podrijetlu: Arapović, Arnautović, Grčić, Nijemčić, Madžarević, Turčin.

Prema geografskom podrijetlu: Bošnjak, Posavac, Sarajčić, Bakarčić, Horvat, Hercegovac,

Zagorec.

Prema titulama: Kralj, Kraljević, Carević, Biškupović, Knežević, Vojvodić, Generalić,

Begović.

Prema rodbinskim nazivima: Stričević, Babić, Ujčić, Nevistić, Bratović, Sestrić.

Iz nadimaka koje možemo podijeliti na više skupina;

- nadimci po fizičkim osobinama: Bradić, Debeljak, Grbešić, Gluščević, Trbojević.

- nadimci od imena životinja: Zec, Ježić, Gavrančić, Kokotović, Kobilić.

- biljni nadimci: Jablanović, Ružić, Smokvina, Vrbanić, Lipnjak.

Šimunović navodi i motiviku prezimena, koja se poklapa sa prethodnim izvorima, i to na temelju četiri pitanja: Čiji si? Kakav si? Odakle si? Što si?

Prvo pitanje "čiji si?" odgovara nastanku prezimena prema osobnom imenu roditelja, odnosno prezime kao odgovor na to pitanje je patronimnoga postojanja.

Drugo pitanje oslanja se na prezimena čiji su izvor nadimci jer to su prezimena koja

odgovaraju na pitanje "kakav si?" (bijel, crn, mudar, velik)

Treće pitanje i motivika prezimena preklapa se sa prezimenima koja su nastala prema nacionalnom podrijetlu, odnosno prema pitanju "odakle si?"

Četvrto pitanje "što si?" odgovora na pitanje prezimenima koja su se nasljeđivala po zanimanjima.

Kako je već prethodno spomenuto, prezimena su jezični spomenici, a hrvatska imena i prezimena nose zaista prepoznatljiv pečat.

5. Najčešća imena i prezimena

5.1 Najčešća muška osobna imena

Do 1929. godine među dječacima se najviše isticalo osobno ime Ivan, Stjepan, Franjo, Ante, Nikola, Petar, Milan, Dragutin i Marko. Osjetio se veliki utjecaj kršćanstva te su najčešća imena bila tradicionalna kršćanska, dok su narodna imena (Milan i Dragutin) iako se nalaze među najučestalijima, bili četiri puta manja po učestalosti.

Sve do razdoblja 1960-1969 osobna imena Ivan, Josip i Stjepan bila su tri najčešća imena, te se u ovom razdoblju povećava broj nositelja narodnih imena. Dakle, sve su se češće nadijevana imena Branko, Vladimir, Željko, Damir, Davor. Istodobno povećavao se udio izvedenih imena (npr. Ivica) koja su do tada bila rijetka.

U tom razdoblju dolazi do zaokreta te su prvi i posljednji puta narodna imena po učestalosti istisnula kršćanska imena, a najčešće muško ime postalo je narodno ime Željko.

U razdoblju 1970-1989 udio narodnih imena postupno je opadao, a ime Tomislav i etnonimsko ime Hrvoje istaknuli su se porastom broja nositelja. Među prvih deset najčešćih imena po učestalosti prvi puta ulazi strano ime Mario koje je bilo osobito popularno među dječacima rođenim 1970-1979. U manjoj mjeri, od stranih imena, nadijevalo se i rusko ime Igor i francusko Robert. Ovo razdoblje je zapravo otvorilo vrata za početak ulaska stranih imena te njihovo češće nadijevanje nego u prijašnjim razdobljima.

U razdoblju 1990-1999 povećavao se udio imena koje su nosili hrvatski narodni vladari (Domagoj, Borna, Ljudevit, Krešimir) iako niti jedno nije dobilo mjesto među deset najčešćih.

Ovo razdoblje donosi novitete te se pojavljuju nova kršćanska imena (npr. Filip i Matija) te strana imena (npr. Antonio).

U razdoblju od 2000.-2011. najčešća su imena bila Luka, Ivan, Marko, Filip, Karlo, Josip, Antonio, David, Petar i Matej, dakle opet prevladavaju kršćanska imena.

Na prijelazu iz 20. u 21. stoljeće najzastupljenija su dva strana imena, Karlo i Antonio, iako su

oba povezana s hrvatskim tradicionalnim imenima Dragutin/Drago i Antun/Ante.

U Hrvatskoj postoje i određene, običajno uvjetovane, pokrajinske razlike, pa osobno ime Matija, na jugu gotovo isključivo predstavlja žensko ime, a na sjeveru muško ime.

Iz svega prethodno navedenog, očigledna je stalna prisutnost kršćanskih imena, jer je njihov udio među najčešćima pao samo u jednom razdoblju, a u 21. stoljeću više nema narodnih imena među najčešćima. Prema i dalje relevantnom popisu stanovništva iz 2011.godine najčešće hrvatsko muško ime je Ivan s 130 828 nositelja (tablica 1).

Tablica 1. Najčešća muška imena u Hrvatskoj prema popisu stanovništva iz 2011.

Redni broj Osobno ime Broj nositelja

1.	Ivan	130 828
2.	Josip	77 324
3.	Marko	50 393
4.	Stjepan	45 287
5.	Tomislav	39 105
6.	Željko	37 869
7.	Ivica	35 909
8.	Ante	35 457
9.	Mario	32 708
10.	Nikola	32 304

Kako bi se malo osvježilo podatke i vidjelo kretanje popularnosti imena u zadnjih sedam godina, najbolje je napraviti pregled i uočiti promjene.

Tablica 2. Najčešća muška imena novorođene djece prema statističkom prikazu Ministarstva pravosuđa i uprave od 2015.-2021. godine.

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	919
----	------	-----

2015.

2.	Ivan	638
3.	David	595
4.	Jakov	504
5.	Petar	434
6.	Marko	428
7.	Filip	428
8.	Karlo	407
9.	Ivano	381
10.	Josip	380

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	906
----	------	-----

2016.

2.	David	601
3.	Ivan	560
4.	Jakov	550
5.	Marko	452
6.	Petar	440
7.	Matej	409
8.	Filip	405
9.	Leon	399
10.	Ivano	381

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	961
----	------	-----

2017.

2.	David	667
3.	Ivan	625
4.	Jakov	613
5.	Marko	522
6.	Petar	510
7.	Filip	481
8.	Matej	468
9.	Mateo	426
10.	Leon	406

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	1158
----	------	------

2018.

2.	David	759
3.	Ivan	656
4.	Jakov	586
5.	Petar	527
6.	Filip	497
7.	Marko	477
8.	Matej	457
9.	Mihael	454
10.	Mateo	451

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	931
----	------	-----

2019.

2.	David	590
3.	Jakov	521
4.	Ivan	505
5.	Petar	446
6.	Karlo	371

7.	Matej	369
8.	Roko	365
9.	Borna	362
10.	Mateo	361

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	780
----	------	-----

2020.

2.	David	549
3.	Jakov	499
4.	Ivan	466
5.	Petar	449
6.	Roko	385
7.	Matej	380
8.	Noa	357
9.	Filip	348
10.	Mateo	345

Godina Redni broj Muško ime Broj djece

1.	Luka	867
----	------	-----

2021.

2.	David	563
3.	Jakov	519
4.	Ivan	454
5.	Roko	404
6.	Petar	403
7.	Mateo	390
8.	Niko	390
9.	Matej	387
10.	Fran	346

Prema pregledu statističkih podataka Ministarstva pravosuđa i uprave (tablica 2), vidljivo je kako je učestalost imena dječaka i dalje pod velikim utjecajem biblijskih i kršćanskih imena. Od 2015.-2021.godine prvo mjesto u svih sedam godina zauzima Luka, dok je David izuzev 2015. godine na drugom mjestu. Na trećem mjestu najčešće su se izmjenjivali Ivan i Jakov.

5.2. Najčešća ženska osobna imena

U povijesti se u ženskim osobnim imenima često zrcalio stalež i podrijetlo i to izrazitije nego u muškim osobnim imenima, ali unatoč tome bilo ih je teže pratiti jer su se znatno rjeđe navodila. Zapravo su se najčešće zapisivala imena udovica, robinja i redovnica.

U razdoblju do 1929.godine u ženskoj su se populaciji najviše isticala osobna imena Marija, Mara, Ana, Dragica, Kata, Katarina, Danica, Anka i Milka. Po učestalosti su predvodila kršćanska imena, a osim onih temeljnih zabilježena su i izvedena (Anka od Ana) i pokraćena (Kata od Katarina, Mara od Marija). Među češćim narodnim pojavila su se imena Dragica,

Ljubica i Danica koja su i do danas opstala za razliku od imena Milka koje se po učestalosti postepeno smanjivalo, a nakon 1950 više niti nije bilo među najčešćima.

Ovakav omjer između kršćanskih i narodnih imena nije se značajnije mijenjao sve do 1950. godine kada je udio kršćanskih imena počeo opadati, te se takvo stanje nastavlja sve do 1979. godine. U razdoblju od 1960-1979 pojavljivala su se i neka nova narodna imena kao što su Snježana i Sanja. U ovom razdoblju također među najčešća imena ulaze i strana imena Gordana, Lana i Nika, istiskujući dotada omiljena narodna imena Ljubica, Dragica, Milka i Marica koja su nestala s popisa najčešćih imena. Od početka 20. stoljeća najčešće je žensko ime bilo Marija, a od 1970. godine pojavljuje se kršćansko ime Ivana i to odmah kao najčešće, te se kao takvo zadržalo sve do 2000 godine.

Nakon 1970. godine sve je više nositeljica imena Ana, nakon 1980.godine Nikolina, nakon 1990.godina sve je više djevojčica dobivalo imena Petra, Matea, Lucija i Sara, a nakon 2000.godine sve češće ime Iva.

Iako se kršćansko ime Lucija dakle počelo nadijevati tek nakon 1990.godine u 21.stoljeću je zadobilo mjesto najpopularnijeg imena među djevojčicama, dok je starozavjetno ime Sara u

tim godinama oživjelo te se održalo sve do danas. U prošlosti, starozavjetna imena nisu bila među češćim imenima već se više može reći da su bila rijetka među Hrvatima.

U 21.stoljeću sve su zastupljenija kratka imena i kršćanska imena. Tako su titulu najčešćih u tom vremenu zauzeli Lucija, Ana, Lana, Sara, Petra, Ema, Nika, Marija, Ivana i Iva.

Među najčešćima nalaze se samo dva strana (Nika i Lana), dok narodna imena uopće više nisu zastupljena.

Radi boljeg uvida u stanje i trendove koji se kreću u Republici Hrvatskoj više od deset godina, prikazani su objedinjeni podaci iz popisa stanovništva kojima se utvrđuju najčešća ženska imena u općoj populaciji (tablica 3).

Tablica 3. Najčešća ženska imena u Hrvatskoj prema popisu stanovništva iz 2011.

Redni broj Osobno ime Broj nositelja

1.	Marija	126 646
2.	Ana	81 751
3.	Ivana	49 943
4.	Mirjana	29 319
5.	Katarina	28 618
6.	Nada	26 660
7.	Dragica	25 952
8.	Ljubica	24 557
9.	Vesna	23 923
10.	Marina	23 604

Tablica 4. Najčešća ženska imena novorođene djece prema statističkom prikazu Ministarstva pravosuđa i uprave od 2015.-2021. godine.

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	596
2015.		
2.	Lucija	519
3.	Ema	448
4.	Ana	429
5.	Petra	427
6.	Sara	426
7.	Lana	397
8.	Nika	368

9.	Marta	329
10.	Iva	299

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	611
----	-----	-----

2016.

2.	Lucija	493
3.	Ema	478
4.	Petra	448
5.	Sara	434
6.	Lana	381
7.	Ana	378
8.	Nika	368
9.	Marta	355
10.	Iva	317

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	718
----	-----	-----

2017.

2.	Lucija	506
3.	Sara	475
4.	Ana	431
5.	Ema	423
6.	Petra	415
7.	Lana	376
8.	Nika	375
9.	Marta	351
10.	Elena	338

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	791
----	-----	-----

2018.

2.	Sara	532
3.	Lucija	512
4.	Ema	471
5.	Ana	434
6.	Nika	421
7.	Petra	411
8.	Marta	398
9.	Lana	392
10.	Rita	351

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	580
----	-----	-----

2019.

2.	Ema	416
3.	Lucija	396
4.	Sara	385

5.	Nika	357
6.	Marta	351
7.	Rita	333
8.	Ana	328
9.	Petra	327
10.	Iva	303

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	531
----	-----	-----

2020.

2.	Lucija	412
3.	Sara	397
4.	Ema	376
5.	Nika	368
6.	Marta	358
7.	Rita	355
8.	Mila	319
9.	Petra	298
10.	Ana	294

Godina Redni broj Žensko ime Broj djece

1.	Mia	539
----	-----	-----

2021.

2.	Lucija	407
3.	Nika	405
4.	Rita	391
5.	Ema	389
6.	Mila	347
7.	Marta	341
8.	Sara	307
9.	Ana	278
10.	Dora	266

Kroz statistički prikaz Ministarstva pravosuđa i uprave, vidljiva je učestalost imena novorođene djece u Republici Hrvatskoj koji prikazuje trendove u zadnjih sedam godina (tablica 4.)

Kod djevojčica je u svih sedam godina ime Mia uvjerljivo na prvom mjestu, dok Lucija zauzima drugo mjesto izuzev godina 2018. i 2019. kada se na tom mjestu izmjenjuju Ema i Sara koje su u svih sedam godina uvijek među prvih pet najčešćih imena.

Iz priloženih podataka vidljivo je kako se kroz zadnjih sedam godina generalno događaju samo manje promjene u učestalosti, osobito u poretku prvih pet najčešćih imena.

U 2021. godini pojavljuju se i neka nova imena među pedeset najčešćih kao što su Maris, Aria, Luna, Mara i Roza, a kojih nije bilo u prethodnoj godini.

5.3. Najčešća prezimena

Premda prezimena ne doživljavaju svoj značajan preokret i očekivano su konstantna bez

ulaska novih prezimena, promjene se očituju zamjenjivanjem mjesta zbog većeg broja nositelja po učestalosti, što je vidljivo u pregledu i usporedbi podataka iz popisa stanovništva 2001. (tablica 5) i podataka iz popisa stanovništva iz 2011. (tablica 6.).

Tablica 5. Najčešća prezimena prema popisu stanovništva iz 2001.

Redni broj Prezime Broj nositelja

1.	Horvat	22 225
2.	Kovačević	15 835
3.	Babić	13 150
4.	Marić	11 617
5.	Novak	11 396
6.	Jurić	11 356
7.	Kovačić	11 171
8.	Vuković	10 582
9.	Knežević	10 554
10.	Marković	10 074

Tablica 6. Najčešća prezimena prema popisu stanovništva 2011.

Redni broj Prezime Broj nositelja

1.	Horvat	21 618
2.	Kovačević	15 160
3.	Babić	12 840
4.	Marić	11 555
5.	Jurić	11 163
6.	Novak	10 794
7.	Kovačić	10 546
8.	Knežević	10 334
9.	Vuković	10 191
10.	Marković	9854

Prema popisu stanovništva iz 2001. i 2011. prezime Horvat, najčešće je hrvatsko prezime. Rezultat zapravo i ne čudi jer je to prezime nastalo od mađarskog naziva za hrvate. Dakle, u Hrvatskoj je prema popisu stanovništva iz 2011. najčešća kombinacija imena i prezimena Marija Horvat sa 760 nositelja, a slijedi ju Ivan Horvat sa 750 nositelja, te službeno tako i ostaje sve do objave rezultata popisa stanovništva iz 2021. godine.

6. Važnost državnih matrica i značaj osobnih stanja građana

Državne matrice kao javne evidencije o osobnim stanjima građana važni su čuvari svih činjenica i podataka nastalih tokom života pojedinca.

Da bi se naša imena i prezimena, te ostali podaci i činjenice mogli verificirati u društvu i imati pravnu snagu, te da bi pravni subjekti, pojedinci, mogli sklapati pravne poslove i biti identificirani u pravnom prometu oni moraju biti upisani u službene evidencije koje će takve podatke obrađivati, voditi i nadopunjavati, te će se potom iz njih izdavati izvadci i potvrde.

Vodenje matičnih knjiga, odnosno matica rođenih, vjenčanih a nešto kasnije i umrlih određeno je, kao što je već spomenuto "Tridentskim koncilom" koji je uveo obvezu vođenja u svim župnim uredima. Međutim, od 1784. godine u Hrvatskoj počinje parcijalno uvođenje obveze kojom matične knjige, koje vode vjerske zajednice, postaju i državnom službenom evidencijom.

Godine 1946. donesen je Zakon o državnim matičnim knjigama kojim se uvode civilne matične knjige, što znači dužnost javne vlasti da takve evidencije vodi i obrađuje.

U Republici Hrvatskoj je Zakon o državnim maticama donesen 1993. godine koji je do danas doživio dvije izmjene.

Njime se uređuju evidencije o osobnim stanjima građana, vrste državnih matica, način njihova vođenja i vrste upisa te isprave koje se izdaju na temelju državnih matica, ali i ovlasti i obveze matičara kao službenih osoba koji vode te službene evidencije. Upravo su državne matice rođenih, vjenčanih i umrlih najvažnije i najmjerodavnije evidencije o osobnom statusu pojedinca.

Prirodne činjenice kao što su rođenje i smrt, ali i činjenice koje su pravne naravi te nastaju uz

sudjelovanja tijela javne vlasti kao što su sklapanje braka, posvojenje, lišavanje poslovne sposobnosti jesu činjenice koje utječu na osobni status pojedinca. Međutim one svoju važnost temelje na njihovu pravno priznatom sadržaju koji objedinjuje činjenice i podatke od rođenja pa sve do smrti jedne osobe.

Tako je matica rođenih osnovna evidencija osobnog stanja građana u koju se upisuju svi podaci koji se tijekom života jedne osobe dogode i to ne samo oni podaci u trenutku rođenja nego i nakon upisa rođenja pa se može reći da je ta matica kao "ogledalo svakog čovjeka".

U nju se neki podaci upisuju kao "temeljni" stoga je Zakonom o državnim maticama propisano da su to podaci o rođenju, podaci o osobnom imenu, spolu djeteta, te da je to podatak o danu, mjesecu, godini, satu i mjestu rođenja, ali i državljanstvu djeteta te nacionalnosti.

Također je propisano da se kod temeljnog upisa unose podaci o roditeljima djeteta, odnosno, osobno ime roditelja te rođeno prezime roditelja, datum i mjesto rođenja, nacionalnost, državljanstvo, zanimanje, prebivalište te adresa stanovanja.

Podaci temeljnog upisa iskazuju se u posebnim rubrikama i u pravilu su ti podaci poznati pa se njihovim unošenjem zaključuje upis, a upisuje ih matičar u trenutku prijave temeljnog upisa djeteta.

Kao "naknadni upisi i bilješke" unose se podaci koji su nastali nakon zaključenja temeljnog upisa, a matičaru su postali poznati na temelju pravnih akata koji te podatke sadrže. Njihovim unošenjem dolazi do promjene nekih podataka iz temeljnog upisa. Člankom 9. Zakona o državnim maticama također je propisano da se kao naknadni upis i bilješke upisuju podaci o matičnom broju građana i osobni identifikacijski broj, priznanje i utvrđivanje očinstva i majčinstva te osporavanje istog, zatim skrbništvo nad maloljetnom osobom i osobom kojoj je oduzeta poslovna sposobnost ali i prestanak skrbništva i vraćanje poslovne sposobnosti. Također se upisuju činjenice o lišavanju i vraćanju roditeljske skrbi te činjenica posvojenja.

Sklapanje braka i prestanak braka su također činjenice koje su naknadno nastale tijekom života te se i one upisuju u ovu rubriku, kao i promjena osobnog imena, imena ili prezimena osobe na koju se upis odnosi ali i roditelja ili skrbnika. Promjena spola, državljanstva, smrt i proglašenje umrlih, te svi naknadni ispravci grešaka i druge promjene podataka upisuju se u državnu maticu rođenih.

Matica vjenčanih nešto je drugačija evidencija. Ona sadrži sve podatke o sklapanju i prestanku braka, a svi podaci koji se u nju unose služe preciznijem određenju okolnosti pod kojima je brak sklopljen. Matica vjenčanih također sadrži podatke koji se upisuju pod "temeljnim" upisom i podatke koji se unose kao "naknadni upis i bilješke". Kod naknadnih upisa i bilješki osim podataka o prestanku braka i naknadnih ispravaka eventualnih pogrešaka, upisuje i promjena imena i prezimena bračnih drugova.

Osim ovih dviju matica, za statusna prava građana značajna je i matica umrlih i knjiga državljana koju vode matični uredi.

Osobna stanja građana podrazumijevaju pravni status pojedinca, odnosno, pravnu situaciju koja je oblikovana u skup normi koje propisuju položaj određene osobe te određuju njezina prava i obveze u cjelini ili u određenoj oblasti društvenih odnosa. Pravni status pojedinca važan je zbog utjecaja na druga prava i obveze koje zakon određuje. Važnost se u tom smislu ne očituje samo za određenu osobu, već i za treće osobe i za pravni promet. Pri tome je važno da pravna situacija ili pravni status vrijedi za sve osobe jednako, odnosno da sadrži uvijek iste ovlasti i obveze za sve osobe koje takav status steknu ili im se on dodijeli.

Za osobna stanja odnosno statusna prava građana važni su i drugi zakoni koji reguliraju pojedina područja kao što su Zakon o hrvatskom državljanstvu, Zakon o osobnom identifikacijskom broju, Zakon o prebivalištu, Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, jer oni čine veliku međusobno povezanu cjelinu.

6.1 Nadležnost i vođenje državnih matica

Kako je prethodno spomenuto u državne se matice kao evidencije o osobnim stanjima upisuju sve činjenice, kako nastaju, mijenjaju se ili prestaju, a vode ih državni službenici matičari. Te činjenice i one koje se njima dokazuju smatraju se istinitim, dok se na zakonom propisani način ne dokaže protivno. Državne se matice vode za svako naseljeno mjesto po matičnim područjima koja određuje Vlada Republike Hrvatske na prijedlog Ministarstva uprave. Poslove osobnih stanja građana obavlja nadležno upravno tijelo županije odnosno Grada Zagreba, kao povjerene poslove državne uprave.

Zakonom o državnim maticama određene su temeljne ovlasti i obveze matičara. Matičar je državni službenik koji podliježe svim propisima koji se odnose i na sve druge državne službenike. Kako bi se osiguralo kontinuirano i nesmetano obavljanje poslova, u slučaju odsutnosti matičara, on ima zamjenika koji ga zamjenjuje u obavljanju poslova.

Zakonom su strogo propisane odredbe o načinu i postupku upisa u državne matice, način čuvanja državnih matica i temeljnih spisa, stoga su za matičara propisane mnogobrojne ovlasti i obveze. Takva razina odgovornosti nalaže da kao službena osoba mora položiti državni stručni ispit ali i poseban dio stručnog ispita za matičare koji će mu dati ovlasti obavljanja poslova matičarstva.

Najvažnije ovlasti matičara su : neposredno vođenje državnih matica, upisivanje podataka u matice u skladu sa zakonskim propisima i primjenjivanje propisa o matičarstvu i drugih odgovarajućih posebnih propisa. Matičar je dakle ovlašten upisati samo činjenice i podatke koji su mu prijavljeni ili koje sadrži akt javnog tijela, i to bez odgode.

Matičar i drugi državni službenici na upravnim poslovima osobnih stanja građana posebno su odgovorni za pravilno izvršavanje svih radnji u zakonom propisanim rokovima, a radi mogućnosti ostvarivanja prava stranaka na temelju prava iz upisanog statusa. Stoga, se upisi obavljaju po redu kojim su zaprimljena pismena na temelju kojih se obavlja upis.

Matičar je odgovoran za ispravno i uredno vođenje svih državnih matica jer se na osnovu tih unesenih činjenica i podataka utvrđuje osobni status građana. Pod ispravnim vođenjem državnih matica podrazumijeva se obavljanje svih radnji koje prethode upisu, npr. provjera točnosti podataka, a potom i radnje koje slijede nakon izvršenog upisa. Pri unosu podataka potrebno je držati se odredbi zakona i provedbenih propisa koje uređuju kako se koja činjenica unosi, koje je bilješke trebaju pratiti i kako one moraju biti unesene.

Provedbeni propis, Naputak za provedbu zakona o državnim maticama, propisuje način rada u vođenju matica, pravo uvida u državne matice i spise te način izdavanja isprava iz državnih matica. Stoga taj se propis osobito odnosi na konkretan rad matičara i propisuje pravila koja temeljitije razrađuju odredbe zakona. Pored ostalih odredbi određuje da će matičar po službenoj dužnosti provjeriti podatke osobnih stanja građana u evidencijama koje neposredno

vodi, odnosno u službenim evidencijama koje vode javnopravna tijela u Republici Hrvatskoj, te također ima ovlasti ispravka i dopune podataka te načine upisa promjene podataka ali i obaveznu verifikaciju upisa. Verifikacija je potvrda da su svi upisani podaci točni i da se temeljem takvog upisa mogu izdati isprave. Ako upis nije verificiran, isprava se ne može izdati. Tako primjerice, kada osoba promijeni osobno ime ili samo ime ili prezime, taj se podatak dostavlja nadležnom matičaru, a on ih upisuje u evidencije na propisani način. Nakon provjere i unosa podataka matičar verificira upis te može izdati izvatke i potvrde iz evidencija, a oni se izdaju na propisanim obrascima.

Matičar kao i svi drugi državni službenici odgovara u slučaju povrede službene dužnosti ako povjerene poslove ne obavlja savjesno, stručno i u predviđenim rokovima, te se ne pridržava Ustava, zakona i drugih propisa ili pravila o ponašanju za vrijeme službe ili u vezi sa službom. Povrede službene dužnosti mogu biti lake i teške. Lake se povrede propisuju zakonom, uredbom Vlade i pravilnikom čelnika tijela, a teške se povrede službene dužnosti propisuju zakonom.

Zbog posebne važnosti zasebno je istaknuta dužnost matičara da čuva službenu ili drugu tajnu utvrđenu zakonom ili drugim propisima. Obveza čuvanja službene ili druge tajne prema čl. 21 Zakona o državnim službenicima traje i nakon prestanka službe, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. Samo iznimno, i to za potrebe sudskog ili upravnog postupka čelnik državnog tijela može službenika osloboditi od obveze čuvanja službene ili druge tajne, ako je riječ o podacima bez kojih u tom postupku nije moguće utvrditi činjenično stanje i donijeti zakonitu odluku. U poslovima matičarstva obveza čuvanja službene tajne iznimno je važna jer matične knjige kao službene evidencije sadrže podatke građana koji su u pravilu obuhvaćeni pravom na privatnost, a obiteljsko zakonodavstvo za mnoge obiteljskopravne stvari predviđa tajnost podataka koja ne podliježe vremenskom ograničenju.

Matičar također podliježe i nešto drugačijoj odgovornosti, a to je odgovornost za štetu koju je naneo u službi ili u vezi sa službom, te može odgovarati za materijalnu (obična šteta ili izmakla korist) i nematerijalnu štetu.

Stoga ta vrsta odgovornosti nastala bi ukoliko bi matičar počinio propuste vezane uz vođenje matice te time uzrokovao troškove za vođenje postupaka da bi osoba osporila ili dokazala neko pravo koje proistječe iz statusa unesenog ili neunesenog podatka u državne matice ili bi ostvario neki dobitak da nije bilo takve štetne radnje. Za nematerijalnu štetu matičar bi odgovarao ukoliko bi povrijedio ugled, čast ili prouzrokovao duševnu bol, odnosno ukoliko bi iznio podatke koji su tajni te na taj način povrijedio privatnost osobe na koju se upis odnosi, a u nekim slučajevima i članova njegove obitelji. Iako u tom slučaju odgovornost nastaje tek ako je štetu naneo skrivljeno, namjerno ili iz krajnje nepažnje. Također niti kaznena odgovornost nije isključena ukoliko bi matičar počinio neko od kaznenih djela predviđenih Kaznenim zakonom.

7. Određivanje osobnog imena

Prirodan je sljed da se osobno ime određuje nakon rođenja djeteta, međutim potrebno je razlikovati pojam upisa u maticu rođenih i određivanja osobnog imena i obratiti pozornost na različite zakonske rokove. Upis rođenja djeteta prijavljuje zdravstvena ustanova u kojoj je dijete rođeno na temelju usmene ili pisane prijave rođenja djeteta u roku od 15 dana, osim u slučaju mrtvorođenog djeteta kada je rok skraćen na 24 sata. Ako je dijete rođeno izvan zdravstvene ustanove, obveza je da u istom roku uz predočenje medicinske dokumentacije o porodu ili dokaza o majčinstvu prijavu podnese otac djeteta, osoba u čijem je stanu dijete rođeno, majka kada bude za to sposobna, babica, liječnik koji je sudjelovao pri porodu ili osoba koja je doznala za rođenje djeteta. Upis rođenja djeteta u maticu rođenih, obavlja se na temelju usmene ili pisane prijave matičaru onog matičnog područja kojem pripada mjesto gdje se dijete rodilo.

Nakon zaključenja temeljnog upisa, zakonom je određena obveza i rok od 30 dana za određivanje osobnog imena, računajući od dana rođenja djeteta te se naglašava dužnost svih

osoba da se služe osobnim imenom pod kojim se vode u matici rođenih.

Kako je već spomenuto, osobno ime sastoji se od imena i prezimena, a može sadržavati više riječi. Osoba čije se ime ili prezime ili ime i prezime sastoji od više riječi, dužna je služiti se istim osobnim imenom u pravnom prometu. U tom slučaju može se pisanom izjavom odrediti kojim će se riječima u osobnom imenu osoba služiti u pravnom prometu.

Osobno ime djeteta određuju roditelji sporazumno, a također dijete može imati prezime jednog ili oba roditelja. Stoga ako se određeno osobno ime djeteta sastoji od više riječi, izjavu o osobnom imenu kojim će se dijete služiti u pravnom prometu daju roditelji djeteta, sukladno zakonu kojim se uređuju roditeljski odnosi. Izjava o tome upisuje se u maticu rođenih, a može ju se jedanput i opozvati. Izjavu i opoziv izjave matičar upisuje u maticu rođenih te se primjenjuje danom upisa.

U slučaju kada se roditelji nisu dogovorili i postigli sporazum o osobnom imenu djeteta tada će osobno ime odrediti nadležni centar za socijalnu skrb i to u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Zakon je predvidio i situacije i slučajeve kada će djetetu osobno ime odrediti samo jedan roditelj, a to su: ako jedan roditelj djeteta nije živ, ako je jedan roditelj proglašen umrlim, prebivalište mu nije poznato, ako je lišen poslovne sposobnosti ili je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne može poduzimati radnje koje se tiču osobnih stanja građana.

Ukoliko se iste okolnosti pojave kod oba roditelja, odnosno da oba roditelja nisu živi, proglašeni su umrlima, prebivalište im nije poznato, oba roditelja su potpuno lišeni poslovne sposobnosti ili je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne mogu poduzimati radnje koje se tiču osobnih stanja, tada će osobno ime odrediti djetetov skrbnik uz suglasnost nadležnog centra za socijalnu skrb. U slučaju kada su roditelji djeteta nepoznati, nadležni centar za socijalnu skrb ima sve ovlasti, te će odrediti osobno ime djeteta.

U slučajevima kada je roditelj maloljetan, Obiteljskim zakonom predviđeno je mirovanje ostvarivanja roditeljske skrbi zbog maloljetnosti te dolazi do zakonske zapreke kada roditelj ne može zastupati dijete, ali zakonodavac je napravio iznimku u samom određivanju osobnog imena djeteta. Stoga, maloljetni roditelj iako u drugim stvarima ne može zastupati dijete ipak može odrediti osobno ime djetetu.

Ukoliko roditelji djeteta nisu poštivali zakonski rok i nisu odredili osobno ime djetetu u roku od 30 dana od dana rođenja djeteta, matičar koji je nadležan za upis tog podatka u maticu rođenih dužan je o tome obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb radi određivanja osobnog imena djeteta.

U slučaju posvojenja djeteta relevantne su odredbe Obiteljskog zakona uz poštivanja pravila Zakona o osobnom imenu.

Nešto drugačija je situacija kada se djetetu može naknadno odrediti drugo osobno ime, izvan ovako utvrđenih rokova a da se time ne radi klasična promjena osobnog imena putem rješenja.

Zakon je predvidio situaciju u kojoj bi se djetetu kojem je do 18 godina utvrđeno majčinstvo ili očinstvo, dozvolila promjena osobnog imena, odnosno, Zakon roditeljima dopušta sporazumno određenje novog osobnog imena. Ukoliko je dijete starije od 10 godina, potreban je i pristanak djeteta. U tom slučaju roditelji daju izjavu na zapisnik pred matičarem, centrom za socijalnu skrb ili sudom te na taj način određuju novo osobno ime djetetu, a ta se izjava upisuje u maticu rođenih.

Važnije promjene na području pravnog uređenja nastale su donošenjem novoga Zakona o

osobnom imenu koji je stupio na snagu 03. studenog 2012. godine. Prema nekadašnjem uređenju koje je propisivao Zakon o osobnom imenu koji je donesen 1992. utjecaj države na pravo pojedinca na osobno ime bio je znatno veći. Prijašnjim zakonom propisano je da se osobno ime sastoji od imena i prezimena koje, svako za sebe, ne može sadržavati više od dvije riječi, te je time propisan svojevrsan limit. Bilo je moguće zvati se primjerice Ana Marija Anić Marić, ali ne i Ana Marija Ena Anić. Bilo koja varijanta koja bi sadržavala više od dvije riječi, u imenu ili prezimenu, nije bila dozvoljena. Takvo uređenje stvaralo je brojne praktične probleme, pa primjerice, stranci koji su postali hrvatski državljani naturalizacijom, a ime ili prezime im je sadržavalo, svako za sebe, više od dvije riječi, često su morali "spajati" ili izbacivati neke riječi iz imena ili prezimena kako bi udovoljili zahtjevima koji su bili propisani tadašnjim Zakonom o osobnom imenu. Danas je u tom slučaju situacija puno povoljnija, jer se prema sadašnjem propisu ime i prezime može sastojati od, teoretski, neograničenog broja riječi. Osim toga propisana je mogućnost, a ne više i obaveza da osoba da izjavu kojim će se riječima od kojih se sastoji njezino osobno ime koristiti u pravnom prometu. Takvu izjavu daje pred matičarem koji ju upisuje u maticu rođenih, a ima ju pravo jedanput i opozvati.

Da bi svi građani imali jednak položaj, omogućeno je i onima koji su po nekadašnjem zakonu morali davati izjave o korištenju osobnim imenom u pravnom prometu zbog zakonskog ograničenja, da nakon stupanja na snagu Zakona o osobnom imenu 2012., tu izjavu opozivu, ali samo jedan put.

8. Promjena prezimena sklapanjem braka i životnog partnerstva

8.1. Promjena prezimena sklapanjem braka

Sklapanjem braka kao zakonom uređene zajednice žene i muškarca nastaje društveni odnos koji ima svoje pravno značenje. Hrvatsko obiteljsko zakonodavstvo omogućuje ženi i muškarcu izbor između građanskog i vjerskog oblika sklapanja braka s istim pravnim posljedicama za njihov osobni status. Razliku između građanskog braka i vjerskog braka s građanskim učincima čini nadležnost tijela kojem se prijavljuje namjera sklapanja braka te pred kojim se u konačnici brak i sklapa. Stoga, kod sklapanja građanskog braka nevjesta i ženik svoju namjeru sklapanja braka moraju osobno prijaviti matičaru onog matičnog područja u kojem žele sklopiti brak dok se za sklapanje vjerskog braka prvo obraćaju matičaru koji je nadležan za mjesto u kojem žele sklopiti brak i to zbog prijave namjere sklapanja braka, o čemu matičar izdaje potvrdu, a brak se sklapa pred službenikom vjerske zajednice koja s Republikom Hrvatskom o tome ima uređene pravne odnose. Međutim, učinci građanskog i vjerskog braka su isti.

Sklapanjem braka dolazi do promjene osobnog statusa žene i muškarca te nastaje novo pravno stanje. Također, valjanim sklapanjem braka za bračne drugove nastaju prava i dužnosti propisana obiteljskim zakonodavstvom. Bračni drugovi mogu prilikom sklapanja braka odlučiti o svome prezimenu i to na način; da svatko zadrži svoje prezime, da kao zajedničko prezime uzmu prezime jednoga od njih (nevjesta od ženika ili ženik od nevjeste), da kao zajedničko prezime uzmu oba prezimena ili da jedan ili oboje uz svoje prezime uzmu i prezime bračnog druga. U slučaju kada kao zajedničko prezime uzmu oba prezimena ili svome prezimenu dodaju i prezime bračnog druga, moraju se sporazumjeti koje će se prezime upotrebljavati na prvom a koje na drugom mjestu.

Već je spomenut problem koji je dugo opstajao u pravnom uređenju, sve do promjene Zakona o osobnom imenu, a tiče se limita u broju riječi imena ili prezimena. Brojni su problemi nastajali ako bi osoba koja sklapa brak imala prezime koje je sadržavalo dvije riječi, pa nije moga uzeti prezime bračnog druga i dodati svoje, nego se u tom slučaju morala odlučiti ili ostaviti svoje ili uzeti prezime bračnog druga. Također, ako bi hrvatski državljanin sklapao brak sa strancem čije prezime ima više od dvije riječi, te želi uzeti prezime bračnog druga, u tom slučaju morao bi odabrati dvije riječi iz tog prezimena za uporabu u pravnom prometu.

8.2 Mogućnosti u određivanju prezimena nakon razvoda braka ili poništaja

U životu kako dolazi do sklapanja brakova, neminovno dolazi i do razvoda, a moguće je i poništenje braka. Postavlja se pitanje što je s prezimenom u tom slučaju?!

Odredbom čl. 48. Obiteljskog zakona ostavljena je mogućnost da supružnici, u slučaju poništaja ili razvoda braka, zadrže prezime koje su imali u trenutku prestanka braka. Zakonom o osobnom imenu također je ostavljena mogućnost da bračni drug koji je sklapanjem braka mijenjao prezime, u slučaju prestanka braka može zatražiti vraćanje na prezime prije sklapanja braka i to u roku od godine dana od dana prestanka braka, na način da o tome da izjavu pred matičarem koja se provodi u matici rođenih. Rok od godine dana je produljen u odnosu na nekadašnji Zakon o osobnom imenu koji je predviđao da nakon razvoda braka, bračni drug koji je mijenjao prezime, u roku od šest mjeseci od prestanka braka o tome može dati izjavu matičaru u mjestu svog prebivališta. Takva izjava je temelj upisa promjene osobnog imena u matičnim knjigama. Ako bračni drug koji je mijenjao prezime to ne učini u navedenom roku, što je vrijedilo i za nekada ostavljeni rok od šest mjeseci kao i za sadašnji rok od godine dana, a ipak poželi promijeniti prezime, mora proći postupak promjene osobnog imena odnosno prezimena o kojem se vodi upravni postupak te se donosi rješenje o promjeni prezimena. Upravo je to i bio jedan od glavnih razloga za produljenje zakonskog roka sa šest mjeseci na godinu dana, jer je ocijenjeno da je takav rok prekratak budući da su brojne osobe upravo nakon isteka zakonskog roka tražile promjenu prezimena u upravnom postupku na prezime koje su imali prije sklapanja braka.

8.3 Promjena prezimena sklapanjem životnog partnerstva

Vrlo slično pravno uređenje, kao kod bračne zajednice, postoji i kod sklapanja životnog partnerstva osoba istog spola. Također i tim društvenim odnosom koji je zakonski uređen nastaje novo pravno stanje za osobe koje su ga sklopile. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola donesen je 2014. godine te je proširio prava istospolno orijentiranih osoba u odnosu na prava koja su imali prema ranijem propisu. Životno partnerstvo je zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola koja je sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama Zakona o životnom partnerstvu, a ta činjenica se upisuje u registar životnog partnerstva. Pretpostavke koje moraju biti ispunjene za sklapanje životnog partnerstva slične su odredbama Obiteljskog zakona i pretpostavkama koje trebaju ispuniti osobe za sklapanje braka, ali s razlikom u odredbi da je za valjanost životnog partnerstva nužno da osoba koja takvo partnerstvo sklapa ima 18 godina, bez mogućnosti da sud intervenira i dopusti sklapanje životnog partnerstva osobi koja je mlađa. Stoga, osim uvjeta punoljetnosti, za sklapanje životnog partnerstva potrebno je da su osobe koje namjeravaju sklopiti životno partnerstvo istog spola, da su te osobe izjavile svoj pristanak za sklapanje životnog partnerstva, te da je životno partnerstvo sklopljeno pred matičarem. U slučaju neispunjenja neke od ovih pretpostavki smatra se da životno partnerstvo nije sklopljeno.

Životno partnerstvo je sklopljeno kada osobe izjave pristanak na njegovo sklapanje, a potom i matičar objavljuje, navođenjem osobnih imena da je životno partnerstvo sklopljeno. Svojim potpisom to potvrđuju životni partneri, svjedoci i matičar. Dakle, oni imaju jednaka postupovna prava i status u svim sudskim i upravnim postupcima kao i bračni drugovi. Činjenice o sklopljenom životnom partnerstvu upisuje se u registar životnog partnerstva koji se vodi u obliku jedinstvene elektroničke baze podataka o svim sklopljenim životnim partnerstvima, a iz njega se izdaju izvadak i potvrda iz registra životnog partnerstva kao javne isprave trajne vrijednosti.

Između ostalih prava koja životni partneri stječu ulaskom u takvu formalnu i zakonom priznatu zajednicu, značajna su prava oko izbora prezimena. Prilikom sklapanja životnog

partnerstva mogu se sporazumjeti oko izbora prezimena a zakonodavac je predvidio četiri opcije. Prva je opcija da svatko zadrži svoje prezime, a druga je da kao zajedničko prezime uzmu prezime jednoga od njih. Treća je da kao zajedničko uzmu oba prezimena i odluče koje će se prezime upotrebljavati na prvom a koje na drugom mjestu, te četvrta mogućnost je da svaki od njih uz svoje prezime uzme i prezime životnog partnera te odluči koje će biti na prvom, a koje na drugom mjestu.

Od 2014. Godine od kada je donesen zakon sklopljeno je i upisano u registar gotovo 500 životnih partnerstava.

8.4 Odredbe o prezimenu nakon raskida životnog partnerstva

Kako je registrirano životno partnerstvo zajednica koja je pravno izjednačena s brakom, a životni partneri imaju ista postupovna prava i status kao i bračni drugovi, tako i životno partnerstvo prestaje na isti način kao i brak. Razlika dakako postoji jer za životne partnere ne postoji razvod, nego raskid, ali ga također izriče sud pod istim pretpostavkama koje vrijede za razvod braka. U slučaju poništaja ili raskida životnog partnerstva svaki od prijašnjih životnih partnera može zadržati prezime koje je imao u trenutku prestanka životnog partnerstva. Izmjenama i dopunama Zakona o osobnom imenu dodao se i članak koji regulira i omogućuje vraćanje na prezime prije sklapanja životnog partnerstva. Stoga, životni partner koji je sklapanjem životnog partnerstva mijenjao prezime, može u slučaju prestanka životnog partnerstva, u roku od godine dana od dana prestanka partnerstva izjavom zatražiti vraćanje na prezime koje je imao prije sklapanja životnog partnerstva. Takva izjava, daje se pred matičarem koji ju upisuje u maticu rođenih. I u ovom slučaju zakonodavac se logično odlučio na iste uvjete kao i kod vraćanja prezimena nakon prestanka braka, s ciljem što većeg pravnog ujednačavanja tih dviju zajednica.

9. Promjena osobnog imena upravnim postupkom

9.1 Razlozi za promjenu osobnog imena

Svaka osoba ima pravo promijeniti osobno ime. Važna je to odredba koja daje slobodu izbora i nakon što osoba nosi svoje osobno ime godinama, a ponekada i desetljećima.

Neki će htjeti promijeniti samo ime, neki samo prezime, a ima i onih koji žele promijeniti i ime i prezime, te će na neki način postati "nova" osoba, usklađena sa svojim subjektivnim osjećajima ili potrebama. Razni su razlozi koji motiviraju ljude na takve promjene. Ponekad su ti razlozi subjektivni, ali nerijetki su i slučajevi kada ljudi mijenjaju osobno ime zbog rada u inozemstvu i potrebe boljeg prihvaćanja u poslovnom svijetu. Često se ljudima ne sviđa njihovo ime i oduvijek su se željeli zvati drugačije, ili im se ne sviđa prezime koje ne zvuči najbolje.

Ispostavilo se da hrvati često mijenjaju stara tradicionalna prezimena nadimackog podrijetla kao što je Plazibat, što znači "batina koja visi do poda". Također često se mijenjaju i stara tradicionalna prezimena koja su uglavnom bila rugalačka poput Sprčić, Guzina, Lešina, Bitanga, Danguba, Derikučka. Kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj nije neobično da poznate osobe mijenjaju svoja imena i prezimena zbog bolje pamtljivosti i isticanja, iako nije toliko poznato koliko ih je zaista promijenilo osobno ime, a koliko ih to drugo, izmijenjeno ime, koristi samo kao umjetničko.

Prema važećem Zakonu o osobnom imenu nije potrebno obrazlagati razloge i motive za

promjenu osobnog imena, te je na taj način postupak za mnoge znatno olakšan. Veliki je to otklon od prijašnjeg zakona, koji je po tom pitanju bio puno stroži jer je zahtjev za promjenu osobnog imena morao sadržavati razloge zbog kojih se promjena traži, a prijedlog novog osobnog imena morao je ukazivati na opravdanost zahtjeva. U praksi, to znači da je prvostupanjsko tijelo odlučivalo o promjeni na temelju diskrecijske ocjene. U skladu s takvim odredbama, primjerice obrazložene osobe da joj ime nije u skladu s osobnošću, nerijetko je značilo odbijanje takvog zahtjeva od strane prvostupanjskog tijela. Stoga je takva praksa dovela do i žalbi drugostupanjskom tijelu.

9.2. Uvjeti i postupak promjene osobnog imena

Prema važećem Zakonu o osobnom imenu, osobno ime moguće je promijeniti podnošenjem zahtjeva za promjenu u nadležnom upravnom tijelu županije, odnosno Grada Zagreba prema prebivalištu osobe. Podnositelj zahtjeva dužan je uz zahtjev priložiti uvjerenje suda da se protiv njega ne vodi kazneni postupak zbog kaznenih djela za koja se vodi progon po službenoj dužnosti. Dok će nadležno upravno tijelo u postupku promjene osobnog imena po službenoj dužnosti zatražiti dostavu uvjerenja o podacima iz kaznene evidencije.

Važeći Zakon o osobnom imenu postavlja u članku 8. izuzetke od prava na promjenu osobnog imena i time daje neke negativne pretpostavke, odnosno uvjete kada se promjena neće odobriti.

Dakle, prva negativna pretpostavka podrazumijeva da se promjena neće odobriti ako se predloženim osobnim imenom vrijeđaju i ugrožavaju prava i slobode drugih ljudi, pravni poredak i javni moral, te ako predloženo osobno ime ne predstavlja osobno ime u smislu istoga zakona. Takva odredba ostavlja nadležnom tijelu dovoljno slobode za diskrecijsku ocjenu i ispravnu procjenu kada bi zahtjev za promjenu trebalo odbiti. Kako god postoje prava pojedinca koji traži promjenu osobnog imena tako postoje i prava većine koja ne bi smjela biti time ugrožena i izložena provokacijama bilo koje vrste. Druga negativna pretpostavka podrazumijeva da se promjena osobnog imena neće odobriti osobi protiv koje se vodi kazneni postupak zbog kaznenog djela koje se progoni po službenoj dužnosti.

Kako zahtjev o promjeni osobnog imena rješava nadležno prvostupanjsko tijelo donoseći rješenje, tako će se u provođenju takvog upravnog postupka, od podnošenja zahtjeva pa sve do donošenja rješenja, pridržavati propisa Zakona o upravnom postupku. Nakon donošenja Zakona o osobnom imenu iz 2012. godine, promjene osobnog imena su znatno olakšane. Tijekom primjene nekadašnjeg Zakona o osobnom imenu postojale su odredbe koje u konačnici nisu ostvarile svoju svrhu. To se osobito odnosi na obvezu nadležnog tijela koje vodi postupak, da nakon zaprimljenoj zahtjeva, na oglasnoj ploči izvesti građane o podnesenom zahtjevu za promjenu osobnog imena. Svrha oglašavanja je bila da se građanima omogućiti da u roku od 30 dana od objave iskažu svoje protivljenje o podnijetom zahtjevu za promjenu. Međutim, tijekom dugogodišnje primjene zakona utvrđeno je da građani nisu iskazivali svoje protivljenje predloženim promjenama osobnog imena. Stoga, zbog pojednostavljenja i ubrzanja postupka promjene osobnog imena, prama odredbama važećeg zakona, više nije potrebno na oglasnu ploču tijela stavljati obavijest o podnesenom zahtjevu i čekati istek od trideset dana za iskazivanje protivljenja.

Rješenje o promjeni osobnog imena dostavlja se odmah po izvršnosti nadležnom matičnom uredu radi upisa u maticu rođenih. Nakon izvršenog upisa promjene osobnog imena u maticu rođenih, matičar je dužan dostaviti obavijest o promjeni osobnog imena tijelima koja vode evidencije o građanima, a za osuđene osobe kod kojih traje rehabilitacijski rok, takva se obavijest dostavlja i kaznenoj evidenciji. Osoba je dužna koristiti se novim osobnim imenom u pravnom prometu od dana upisa promjene u maticu rođenih.

Ako se osoba koja je promijenila osobno ime ne koristi novim osobnim imenom u pravnom

prometu od dana upisa promjene u maticu rođenih, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 3.000,00 do 4.500,00 kn.

Važeći zakon također je uveo promjene u postupanju prema hrvatskim državljanima koji su osobno ime mijenjali po propisima drugih država, te im je omogućen upis bilješke o osobnom imenu u maticu rođenih bez prethodnog vođenja postupka promjene osobnog imena i u Republici Hrvatskoj. Uvjet koji je postavljen za upis takve promjene u ovom slučaju je da se osoba više ne služi tim osobnim imenom u pravnom prometu, jer je u međuvremenu stekla novo osobno ime. To je značajna promjena u odnosu na nekadašnji zakon. Prema nekadašnjim propisima, hrvatski državljanin koji je u inozemstvu mijenjao osobno ime jednom ili više puta, te da bi te promjene mogao provesti u državnim maticama i ostalim evidencijama o građanima u Republici Hrvatskoj, morao je proći postupak promjene osobnog imena onoliko puta koliko je promjena napravio u inozemstvu. Taj proces se dodatno komplicira jer se promjena osobnog imena mogla zatražiti nakon proteka od 5 godina od prethodne promjene. Dakle ako je osoba imala dvije promjene osobnog imena u inozemstvu proces usklađivanja sa hrvatskim zakonodavstvom bi trajao minimalno pet godina.

Naime, prema važećem zakonu ukinuto je bilo kakvo vremensko ograničenje pa se građani mogu odlučiti na promjenu bilo kada. Tako u praksi postoje slučajevi višestrukog mijenjanja osobnog imena iste osobe, čak i po osam puta.

9.3 Promjena osobnog imena malodobnog djeteta

Maloljetnom djetetu također se može promijeniti osobno ime, ali na zahtjev oba roditelja ili posvojitelja, a ukoliko bi zahtjev podnosio skrbnik tada je potrebna suglasnost nadležnog centra za socijalnu skrb. Ukoliko roditelji djeteta nisu u braku, osobno ime djeteta može se promijeniti na zahtjev roditelja kod kojeg dijete živi ili kojemu je dijete povjereno sukladno sudskoj odluci, ali uz suglasnost drugog roditelja.

U slučaju nepostojanja suglasnosti drugog roditelja, na spor roditelja primjenjuju se odredbe Obiteljskog zakona. Zakon o osobnom imenu donesen 2012. godine previđao je da će za zahtjev roditelja koji promjenu traži, centar za socijalnu skrb biti nadležan za utvrđivanje da li je takva promjena u interesu djeteta, te se rješenje nadležnog centra za socijalnu skrb prilagalo zahtjevu za promjenu osobnog imena djeteta. Kako je nakon donošenja Zakona o osobnom imenu, donesen i novi Obiteljski zakon, kao *lex posterior*, svojom odredbom utvrđuje da će u slučaju kada roditelj koji zastupa dijete a ne može pribaviti suglasnost drugog roditelja, sud u izvanparničnom postupku na prijedlog djeteta ili roditelja odlučiti koji će od roditelja u upravnoj stvari zastupati dijete. Dakle, promjena osobnog imena djeteta pripada bitnim osobnim pravima djeteta, a izmjenama Obiteljskog zakona određeno je da je rješavanje spora među roditeljima u nadležnosti suda. Odluku nadležnog tijela roditelj će priložiti zahtjevu za promjenu osobnog imena djeteta.

Zbog postojeće neusklađenosti odredbi o nadležnom tijelu koje rješava spor među roditeljima donesena je i Novela Zakona o osobnom imenu 2017. godine. Nadalje, za promjenu osobnog imena maloljetnom djetetu starijem od 10 godina, potreban je njegov pristanak.

Iznimno, suglasnost drugog roditelja nije potrebna kada je prebivalište drugog roditelja nepoznato, ako je lišen roditeljske skrbi ili je potpuno lišen poslovne sposobnosti ili ako je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne može poduzimati radnje koje se tiču osobnih stanja.

10. Zaključak

Osobno ime sasvim sigurno pripada jednom od najvažnijih prepoznatljivih elemenata čovjekove osobnosti i vanjski je iskaz njegovog identiteta. Čovjek oduvijek, koliko god težio pripadanju zajednici, toliko ima i potrebu za vlastitom individualnošću. Imati ime značilo je isto što i postojati i prvi je korak na tom putu. Osobno ime često odražava kulturu, tradiciju i mjesto u kojem ljudi žive. Kroz povijest, ono je značilo život ili smrt i identificiralo se sa samim bićem i sudbinom čovjeka. Danas, otvara vrata u svijet gdje čovjek nije samo broj i ima svoju svrhu, a pojedinac kao nositelj prava i obaveza, na osobno ime ima apsolutno pravo ali ima i obvezu služiti se njime. To pravo na osobni identitet i pravo na osobnost, zaštićuje se Ustavno i zakonski, a povreda tog prava uživa i sudsku zaštitu.

Svjedoci smo da se u pojedinim razdobljima neka imena javljaju vrlo često u društvu, te se svojom učestalošću izdižu nad ostalima. Utjecaji su to povijesnih, kulturnih, političkih, i drugih razloga, a i pitanje tzv. trenda u svijetu koji se prelijeva i u naše krajeve. Zbog želje za individualnošću u našem društvu prisutna su nova i drugačija imena, ali još uvijek među najučestalijima nalazimo kršćanska i biblijska imena, koja su bila prisutna i cijelo 20. stoljeće. Bez obzira na podrijetlo, najučestalija i najpopularnija u 21. stoljeću su kratka imena. Treba napomenuti da također postoje i prostorne razlike u različitim hrvatskim krajevima koje su uvjetovane povijesnim i običajnim razlikama, što po učestalosti, što po nekim drugim karakteristikama.

Stoga, ako na jugu Hrvatske zazovete nekoga imenom Matija to će najčešće biti žena, a na sjeveru muškarac.

Prezime kao obiteljsko ime koje se nasljeđuje, kod nas je često patronimičnog podrijetla, ali titulu najčešćeg već dugi niz godina nosi prezime Horvat, a potječe od mađarskog naziva za Hrvate.

Osobna stanja građana označavaju pravni status pojedinca te prava i obveze određene osobe koje su važne zbog utjecaja na druga prava i obveza koje zakon određuje. Upravo zato su državne matice kao javne evidencije o osobnim stanjima građana važne i nezaobilazne, jer predstavljaju pregled svih važnih činjenica koje se dogode u životu čovjeka. A matičari kao službene osobe imaju glavnu ulogu i veliku odgovornost u njihovu urednom i zakonom propisanom vođenju.

Prirodne činjenice kao što su rođenje i smrt, te pravne činjenice kao što su sklapanje braka ili životnog partnerstva osoba istog spola stvaraju pravne učinke, stoga je zakonodavac predvidio sve važne situacije i uredio ih propisima i ograničio rokovima. Donošenjem novog Zakona o osobnom imenu 2012. godine stvoreni su lakši uvjeti za promjenu osobnog imena te je uvelike olakšana upotreba osobnog imena za osobe čije se ime ili prezime sastoji od više riječi. Sada teoretski ime i prezime osobe može sadržavati neograničen broj riječi za razliku od nekadašnjeg propisa koji je stavljao limit na najviše dvije riječi u imenu i prezimenu zasebno. Takva odredba uvelike je pridonijela lakšem i jednostavnijem upisu osoba koje su rođene u inozemstvu u maticu rođenih i upis hrvatskih državljana u maticu vjenčanih, koji su u braku sa stranim državljaninom. Ali to nije jedina prednost koju je isti zakon donio. Produljenje roka za vraćanje na prezime prije sklapanje braka ili životnog partnerstva, logičan je i dobar primjer kako treba pratiti potrebe ljudi da bi se izbjegli nepotrebni postupci. Jer u praksi se pokazalo da upravo nakon proteka od šest mjeseci, što je prije bio zakonom ostavljen rok, dolazi do interesa i podnošenja zahtjeva za vraćanje na prezime koje je osoba imala prije stupanja u bračnu zajednicu ili životno partnerstvo. Takav potez omogućilo je građanima da na lakši način ostvare svoje pravo.

Svatko ima pravo promijeniti osobno ime. Bilo kada, bez obrazlaganja razloga zašto to želi. Na taj način uvelike je olakšan postupak promjene osobnog imena. Osoba više ne mora polagati račun državi zašto želi promijeniti osobno ime. Na taj način smanjuje se utjecaj koji su tijela koja donose rješenja nekada imala, jer nema više tako "široke" diskrecijske odluke. Ono što je svakako potrebno za donošenje pozitivnog rješenja o promjeni osobnog imena je udovoljenje uvjetima koji su postavljeni Zakonom. Uvjeti su jednostavni i ne dovode do prevelikog opterećenja podnositelja zahtjeva. Izbacivanje odredbe o stavljanju prijedloga osobnog imena na oglasnu ploču, također umanjuje mogućnost utjecaja trećih osoba, iako se u praksi ta mogućnost nije pokazala iskorištenom. Jedina odredba koja izaziva diskusiju je potpuno ukidanje ograničenja za promjenu osobnog imena, pa to dovodi do situacija u kojoj osobe mnogo puta mijenjaju osobno ime, može se reći, iz vlastitog hira. Na taj način, prepušteno je građanima da takvu odluku uzimaju u vlastite ruke bez mogućnosti zakonodavca da tome sudjeluje. No sve je dobro dok ima dobru mjeru i namjeru. Stoga na građanima ostaje da sve što zakon nudi iskoriste za dobrobit vlastitog života i zajednice.

11. Izvori i literatura

Izvori:

1. Arhinet.arhiv.hr,http://arhinet.arhiv.hr/_Pages/SearchIndexPage.aspx?Id=26
2. Ministarstvo pravosuđa i uprave, Statistički prikaz, <https://mpu.gov.hr/statisticki-prikaz/22205>
3. Naputak za provedbu Zakona o državnim maticama, Narodne Novine, br. 117/2021.
4. Novine u zakonu o osobnom imenu, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/31434>
5. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19.
6. Onomastika, <https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Onomastika>
7. Opća uredba o zaštiti podataka, <https://www.iusinfo.hr/document?sopi=DDHR20181007N112>
8. Osobno ime, <https://jezik.hr/osobna-imen.html>
9. Poslovni.hr, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ivan-i-marija-najcesca-imen-a-u-hrvatskoj-horvat-najcesce-prezime-248401>
10. Prezimena, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav

11. Statusna prava građana, Narodne Novine, Zagreb, 2017.
12. Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanu izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka), SL EU L119.
13. Uredba o području matičnih ureda, Narodne Novine, br. 2/1998.
14. Ustav Republike Hrvatske, Narodne Novine, br. 85/10.
15. Zadovoljna.dnevnik.hr, <https://zadovoljna.dnevnik.hr/clanak/nova-imena-na-listi-najcescih-imena-koje-roditelji-u-hrvatskoj-daju-djeci---721348.html>
16. Zakon o državnim maticama, Narodne Novine, br. 96/93, 76/13, 98/19.
17. Zakon o državnim službenicima, Narodne novine, br.92/05, 140/05, 142/06, 77/07, 107/07, 28/08, 34/11, 49/11, 150/11, 34/12, 49/12, 37/13, 38/13, 01/15, 138/15, 61/17, 70/19, 98/19.
18. Zakon o istospolnim zajednicama, Narodne novine, br. 116/2003.
19. Zakon o obveznim odnosima, Narodne Novine, br. 35/2005, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21.
20. Zakon o općem upravnom postupku, Narodne Novine, br. 47/09, 110/21.
21. Zakon o osobnom imenu, Narodne novine, br. 69/92.
22. Zakon o osobnom imenu, Narodne novine 118/12, 70/17,98/19.
23. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14, 98/19.
Ministarstvo pravosuđa i uprave, Statistički prikaz,
<https://mpu.gov.hr/statisticki-prikaz/22205>

Literatura:

1. Božić, Ivan, Deset najčešćih prezimena u Hrvatskoj,

<https://www.srednja.hr/novosti/deset-najcesciji-prezimana-u-hrvatskoj/>

2. Brkić, Mirna, Promjena osobnog imena maloljetnom djetetu, www.ius.info.hr, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/32548>
3. Drakulić, Ljiljana, Novosti u određivanju i promjeni osobnog imena, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/14113>
4. Dropulić, Juliano, Pravo na osobno ime, Hrvatska javna uprava, god.6 , br.2., (2006)
5. Frančić, Anđela, Što je osobno ime?, Folia onomastica croatica, Zagreb, 15(2006)
6. Glavić, Jasenka, Nova Akropola, O značenju i podrijetlu imena, <https://nova-akropola.com/covjek-i-svijet/antropologija/antroponomimija-o-znacanju-i-podrijetlu-imena/>
7. Hlača, Nenad, Osobno ime i obiteljskopравни odnosi, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 46:1 (1996)
8. Hrabar Dubravka i Korać Graovac Aleksandra, Obiteljsko pravo i matičarstvo, Zagreb, Narodne Novine, 2019.
9. Jarm, Antun, Imena i imendani, Glas koncila, Zagreb,(2008)
10. Jelušić Damir, Postupak promjene osobnog imena, www.informator.hr, br.5933 (2011), <https://informator.hr/strucni-clanci/1840>.
11. Mihaljević, Josip, Mirovina.hr, <https://www.mirovina.hr/novosti/provjerite-popis-33-000-prezimana-saznajte-koliko-ih-hrvatskoj-nosi-vase/>
12. Pongracić, Davor, Evo s kojim su imenima i prezimenima Hrvati najnezadovoljniji: Rekorderka mijenjala ime čak osam puta, <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/evo-s-koj-im-su-imenima-i-prezimenima-hrvati-najnezadovoljniji-rekorderka-mijenjala-ime-cak-osam-puta-1169349>
13. Staničić, Frane, Donosi li Prijedlog novog Zakona o osobnom imenu preveliku liberalizaciju?, www.informator.hr, br. 6078-6079, <https://informator.hr/strucni-clanci/3033>
14. Staničić, Frane, Promjena u osobnom statusu građana-građanska stanja,

15. Šimundić, Mate, Rječnik osobnih imena, Nakladni zavod matice hrvatske, Zagreb (1988)
16. Šimunović, Petar, Uvod u Hrvatsko imenoslovlje, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2009.
17. Vidović, Domagoj, He he he! Ha ha ha! Kako će se moli zvat?, Od Mile do Drage, Hrvatski jezik, vol. 2, br. 2, 2015, str. 25-26. <https://hrcak.srce.hr/171931>.
18. Vidović, Domagoj, “Stalna na tom svijetu samo mijena jest” – o rasprostranjenosti ženskih imena. Od Mile do Drage, Hrvatski jezik, vol. 2, br. 3, 2015, str. 22-26. <https://hrcak.srce.hr/172042>.